

SAMPLE QUESTION PAPER

SANSKRIT

Class - XI

Government of Kerala
Department of Education

Prepared by
State Council of Educational Research and Training (SCERT), Kerala

2014

Guidelines for the Preparation of Question Paper for

HIGHER SECONDARY EDUCATION 2014 - 15

Introduction

Term evaluation is an important aspect of Continuous and Comprehensive Evaluation (CCE). It covers the **assessment of learning** aspect of the CCE. The Kerala School Curriculum 2013 postulated that the examination system should be recast so as to ensure a method of assessment that is a valid, reliable and objective measure of student development and a powerful instrument for improving the learning process. The outcome focused written tests are being used as tools for terminal assessment. Practical assessment is also considered for some subjects. The syllabus, scheme of work, textual materials, teacher texts and learning experiences may be considered while developing tools for term evaluation.

In order to make the examination system effective and objective, quality of the question paper needs to be ensured. Questions of different types considering various learning outcomes, thinking skills and of varying difficulty levels are to be included in the question paper. This makes question paper setting a significant task that has to be undertaken with the support of proper guidelines.

The guidelines for the preparation of the question paper have been divided into four heads for its effective implementation and monitoring. The areas are i) **preparatory stage**, ii) **nature of questions**, iii) **question paper setting** and iv) **structure of the question paper**.

I. Preparatory stage

Before starting the process of question paper setting, the question paper setter should ensure that she/he has:

- Familiarised the current syllabus and textbook of the concerned subject.
- secured the list of Los (Learning Outcomes) relating to the subject.
- acquired the list of thinking skills applicable to the subject (See appendix).
- prepared a pool of questions from each unit of the subject.
- verified the scheme of work and weight of score for each unit/lesson.
- gone through guidelines for the preparation of question paper for higher secondary education – 2014.

II Nature of questions

Questions selected from the pool to be included in the question paper should reflect the following features:

- stem of the question text should be relevant to the question posed.
- multiple choice questions should be provided with four competitive distracters.
- the possibilities of higher order thinking skills should be considered while setting MCQs

- time allotted for each question should be justified according to the thinking skills involved.
- the scope and length of the answer should be clearly indicated.
- questions should be prepared by considering the learning level of the learner.
- the question should focus on the learning outcomes.
- a wide range of thinking skills and learning outcomes from each unit/lesson should be considered.
- varied forms of questions should be covered.
- there should be a balance between the time allotted and the level of question.
- question should be very specific and free from ambiguity.
- question text should not be too lengthy and complicated.
- questions can be prepared based on a single or a cluster of learning outcomes which is scattered over one particular unit or units.
- cluster of learning outcomes from different units can be considered only for graded questions (questions with sub-divisions).
- the possibilities of graded questions reflecting different thinking skills can be explored.
- while preparing questions for language papers importance should be given to the language elements, language skills, discourses, textual content and elements of creativity.
- while preparing questions for subjects other than languages, importance should be given to content, concepts and skills.
- questions should cater the needs of differently abled learners and CWSEN (Children With Special Education Needs)
- the questions should contain varied forms such as objective type with specific focus to multiple choice test items and descriptive types (short answer and essay types).
- directions regarding the minimum word limit for essay type questions should be given.
- sufficient hints can be provided for essay type questions, if necessary.
- maximum usage of supporting items like pictures, graphs, tables and collage may be used while preparing questions.
- questions which hurt the feelings of caste, religion, gender, etc. must be completely avoided.

III. Question paper setting

During the process of question paper setting the question setter should:

- prepare a design of the question paper with due weight to content, learning outcomes, different forms of questions and thinking skills.
- prepare a blue print based on the design.
- prepare scoring key indicating value points and question based analysis along with the question paper.

- while preparing scoring key, thinking skills should also be integrated.
- 60% weight should be given to thinking skills for conceptual attainment and 40% to thinking skills for conceptual generation.
- 15 to 20% weight of total scores must be given to objective type questions and up to 30% weight of total score must be given to essay type questions.
- the highest score that can be given to a question in the question paper is limited to 10% of the total score.
- while fixing the time for answering a question, time for reading, comprehending and writing the answer must be considered.
- The total time limit of the question paper - two hours for 60 scores and 2.30 hours for 80 scores question papers with an extra cool-off time of 15 minutes.

IV. Structure of the question paper

The question paper should reflect the following features in general:

- general instructions for the question paper should be given on the top.
- instructions for specific questions can be given before the question text.
- monotony of set patterns (objective or descriptive) should be avoided.
- questions should be prepared in bilingual form.
- there should not be any mismatch between the bilingual versions of the questions.
- choice can be given for questions up to 20% of the total score.
- while giving choice, alternative questions should be from the same unit with the same level of thinking skills.
- in the case of languages, language of the questions and answers should be in the particular language concerned. Necessary directions in this regard must be given in the question paper.

THINKING SKILLS

Category/ processes	Alternative terms
1. Remember	Retrieve relevant knowledge from long-term memory
1.1. <i>Recognising</i>	identifying- (e.g. Recognize the dates of important events in Indian history)
1.2. <i>Recalling</i>	retrieving - (e.g. Recall the major exports of India)
2. Understand	Construct meaning from instructional messages, including oral, written and graphic information
2.1. <i>Interpreting</i>	clarifying, paraphrasing, representing, translating (e.g. Write an equation [using B for the number of boys and G for the number of girls] that corresponds to the statement 'There are twice as many boys as girls in this class')
2.2. <i>Exemplifying</i>	illustrating, instantiating (e.g. Locate an inorganic compound and tell why it is inorganic)

2.3. <i>Classifying</i>	categorizing, subsuming (e.g. Classify the given transactions to be recorded in Purchase returns book and Sales returns book)
2.4. <i>Summarising</i>	abstracting, generalizing (e.g. Students are asked to read an untitled passage and then write an appropriate title.)
2.5. <i>Inferring</i>	concluding, extrapolating, interpolating, predicting (e.g. a student may be given three physics problems, two involving one principle and another involving a different principle and ask to state the underlying principle or concept the student is using to arrive at the correct answer.)
2.6. <i>Comparing</i>	contrasting, mapping, matching (e.g. Compare historical events to contemporary situations)
2.7. <i>Explaining</i>	constructing models (e.g. the students who have studied Ohm's law are asked to explain what happens to the rate of the current when a second battery is added to a circuit.)
3. Apply	Carry out or use a procedure in a given situation
3.1. <i>Executing</i>	Carrying out (e.g. Prepare Trading and Profit and loss Account from the Trial Balance given and find out the net profit.)
3.2. <i>Implementing</i>	using (e.g. Select the appropriate given situation where Newton's Second Law can be used)
4. Analyse	Break material into its constituent parts and determines how the parts relate to one another and to an overall structure or purpose
4.1. <i>Differentiating</i>	discriminating, distinguishing, focusing, selecting (e.g. distinguish between relevant and irrelevant numbers in a mathematical word problem)
4.2. <i>Organising</i>	finding coherence, integrating, outlining, parsing, structuring (e.g. the students are asked to write graphic hierarchies best corresponds to the organisation of a presented passage.)
4.3. <i>Attributing</i>	deconstructing (e.g. determine the point of view of the author of an essay in terms of his or her ethical perspective)
5. Evaluate	Make judgements based on criteria and standards
5.1. <i>Checking</i>	coordinating, detecting, monitoring, testing (e.g. after reading a report of a chemistry experiment, determine whether or not the conclusion follows from the results of the experiment.)
5.2. <i>Critiquing</i>	judging (e.g. Judge which of the two methods is the best way to solve a given problem)
6. Create	Put elements together to form a coherent or functional whole; reorganize elements into a new pattern or structure
6.1. <i>Generating</i>	hypothesizing (e.g. suggest as many ways as you can to assure that everyone has adequate medical insurance)
6.2. <i>Planning</i>	designing (e.g. design social intervention programmes for overcoming excessive consumerism)
6.3. <i>Producing</i>	constructing (e.g. the students are asked to write a short story based on some specifications)

Considering the intellectual level of learners, while setting the question paper;

1. **60% weight may be given to thinking skills used for factual and conceptual attainment and**
2. **40% weight may be given to thinking skills for conceptual generation** (higher thinking skills has to be ensured in this category). Thinking skills for conceptual generation means thinking skills needed for elaborating the concepts.

Refer the range of thinking skills given above. We can include the thinking skills no.1.1 to 3.2 (11 processes) under first category and 4.1 to 6.3 (8 processes) under second category.

Guide lines for setting question paper - Sanskrit

१. आमुखाद् अधिकविस्तारंशाद् वा प्रश्नाः न सन्निवेशितव्याः।
२. अलङ्कारः वृत्तं इति एककात् पाठभागे प्रदत्तानि लक्षणानि उदाहरणानि च स्वीकर्तव्यानि।
३. न,नूनं,किल,खलु,एव,एवम्,च,अपि, कत्वान्त-ल्यबन्त-तुमुन्नन्तानि अव्ययानि परिचितानि। नान्यानि देयानि।
४. प्रश्नपाठे व्यक्तता पूर्णता च अनिवार्या। एवं छात्राणां सुपरिचितानि पदानि उपयुज्य प्रश्नपाठाः निर्मातव्याः।
५. प्रश्नापग्रथनपत्रे कथास्तम्भक्रमीकरणम्, उपन्यासः, लघूत्तरम् इत्यादिषु अङ्काः विभज्य एव दातव्याः।
यथा- आशपूर्णतायै ४.३....etc.
क्रमीकरणाय ४,३....etc.
६. प्रश्नेषु आशयक्लिष्टतासाहचर्ये आवश्यकाः सूचिकाः कैरल्याम् आङ्गलभाषायां वा देयाः।
७. सूचिकासाहाय्येन उत्तरलेखनप्रश्नेषु सूचिकाः यावच्छक्यं देयाः। तथा उत्तरसूचिकायां सूचिकाचयनाय प्रत्येकम् अङ्काः विभज्य दातव्याः।
यथा- सर्वाः सूचिकाः चेत् ५ अङ्काः
८. एकादशकक्ष्यायां नूतना भाषा एव छात्रः पठति। तथा तया भाषया आशयावगमने क्लिष्टता मनसि निधाय छात्रस्य आशयावगमनाय सहायकाः सूचिकाः प्रतिप्रश्नं यावच्छक्यं दातव्याः।
९. प्रश्नेषु सर्वेषां छात्राणां प्रवेशार्हं कोऽप्यंशः दातव्यः।
१०. भाषान्तरीकरणाय पाठभागस्थाः अंशाः एव दातव्याः।
११. पाठभागान्तर्गताः रूपकसङ्केताः एव पृष्ठव्याः।
११. SCERT संस्थया प्रश्ननिर्माणमधिकृत्य दत्ताः सामान्यनिर्देशाः अपि (General guide lines) परिगण्य प्रश्नाः रचितव्याः।

SAMPLE QUESTION PAPER 2014 - 2015

HSE - I

PART-II SANSKRIT

Time : 2½ Hours

Maximum : 80 Scores

Cool off time : 15 mts.

निर्देशाः — (१) सर्वे प्रश्नाः समाधेयाः। (२) प्रश्नान् प्रश्ननिर्देशान् च सावधानं पठित्वा उत्तरत।
(३) प्रश्नानां वाचनाय १५ निमेषाः कल्पिताः।

1. सप्तर्षीणामन्यतमः वसिष्ठः काननमध्ये रत्नाकरो नाम निषादम् अपश्यत्। (6)

क) सप्तर्षिरत्नाकरयोः मध्ये प्रवृत्तं सम्भाषणं सम्भाव्य लिखत।

वसिष्ठः - वत्स, भवान् कः ?

रत्नाकरः -।

वसिष्ठः - एतादृशं पापकर्म किमर्थं करोति ?

रत्नाकरः -।

वसिष्ठः - पापकर्म अनुचितं खलु।

रत्नाकरः -।

ख) पदच्छेदं कुरुत। तत्रैव - तत्र +। (1)

ग) सप्तर्षीणाम् अन्यतमः कः ? (रत्नाकरः, वाल्मीकिः, वसिष्ठः) (1)

2. श्लोकस्यास्य गद्यक्रमं पूरयत।

इयमस्तु नतिर्ममान्तिमा

दिनसाम्राज्यपते! दिवस्पते!।

कनकांशुशरौघधारिणे

भवते दुष्प्रसहप्रदीप्तये॥

हे! दिनसाम्राज्यपते — दुष्प्रसहप्रदीप्तये — भवते — इयम् अन्तिमा — अस्तु। (4)

3. माहेश्वरसूत्राणि क्रमीकुरुत। (4)

ऐ औ च्। अ इ उ ण्। ए ओ ङ्। ऋ लृ क्।

4. क) आयुर्वेदरीतिमवलम्ब्य दिनचर्यां लिखत। (7)

(सूचिकाः - प्रातः पञ्चवादने ईश्वरस्तुतिं करोति, भोजनं करोति, क्रीडति, रात्रौ दशवादने निद्राति।)

ख) अहं प्रातः — (4.30) वादने उत्तिष्ठामि। (1)

5. अकृत्वा शत्रुसंहारम्

अगत्वाखिलभूश्रियम्।

राजाहमिति शब्दान्नो

राजा भवितुमर्हति॥

क) श्लोकं पठित्वा क्त्वान्त-तुमुन्नन्तपदानि चित्वा लिखत । (3)

क्त्वान्तपदम् - १)..... २).....

तुमुन्नन्तपदम् - १).....

ख) श्लोकस्य आशयं चित्वा लिखत । (2)

१) शत्रुसंहारं कृत्वा राजा भवितुमर्हति ।

२) राजा शब्दात् राजा भवति ।

6. द्वौ रूपकसङ्केतौ अधिकृत्य ससन्दर्भं लघुटिप्पणी लिखत । (8)

१) नेपथ्यम् २) आत्मगतम् ३) प्रकाशम्

7. क) उचितं पदमुपयुज्य पूरयत । (4)

—— एनमुवाच त्वं परमार्थतः हरम् —— वेत्सि । —— यतः माम् —— आत्थ । मन्दाः

अलोकसामान्यम् अचिन्त्यहेतुकम् महात्मनाम् चरितम् द्विषन्ति ।

(अथ, न, नूनं, एवम्)

ख) उदाहरणानुसारं वाक्यं परिवर्त्य लिखत । (2)

उदा - सुवर्णं ददातु । सुवर्णं ददाति ।

१) पार्वती वदतु ।

२) हरं पश्यतु ।

8. अथ पितृवनं परितः अवलोक्य तत्रैकं त्वरितं गच्छन्तम् उष्ट्रं दृष्ट्वा विस्मिताः अभवन् । तृतीयस्तु ग्रन्थं परामृश्य “धर्मस्य त्वरिता गतिः” इति पठन्, “अतः अयमेव धर्मः” इत्यवदत् । ग्रन्थं निरीक्ष्य तुरीयेणोक्तम् “इष्टं धर्मेण योजयेत्” इति । अतस्ते रासभम् उष्ट्रग्रीवायां बध्नन्ति स्म ।

(क) अधो रेखाङ्कितपदानां स्थाने कोष्ठकात् समानार्थकपदान्युपयुज्य खण्डिकां लिखत । (4)

(गर्दभम्, स्तब्धाः, श्मशानम्, शीघ्रम्)

(ख) धर्मस्य का गतिः ? (2)

(ग) पदच्छेदं कुरुत । अतस्ते - अतः + । (1)

9. भाषान्तरीकुरुत । (6)

“मम कर्मधीराः युवकाः यूयं सर्वे महान्ति कार्याणि कर्तुमागताः इति विश्वासः युष्मासु अवश्यं भवेत् । शुनकस्य भाषणं श्रुत्वा मा भैष्ट । गगने विद्यमानेन विद्युतः प्रभावेनापि चकिताः न भवेत्” ।

10. उपमालङ्कारं सलक्षणं निरूपयत । (5)

11. १) साहित्यसङ्गीतकलाविहीनः

साक्षात्पशुः पुच्छविषाणहीनः ।

तृणं नखादन्नपि जीवमान-

स्तद्भागधेयं परमं पशूनाम् ॥

- २) आरम्भगुर्वी क्षयिणी क्रमेण
लघ्वी पुरा वृद्धिमती च पश्चात्।
दिनस्य पूर्वार्द्धपरार्द्धभिन्ना
छायेव मैत्री खलसज्जनानाम्॥
- ३) निन्दन्तु नीतिनिपुणाः यदि वा स्तुवन्तु
लक्ष्मीः समाविशतु गच्छतु वा यथेष्टम्।
अद्यैव वा मरणमस्तु युगान्तरे वा
न्याय्यात् पथः प्रविचलन्ति पदं न धीराः॥
- क) प्रदत्तेषु भिन्नवृत्तयुक्तं श्लोकम् उद्धृत्य लिखत। (3)
- ख) तस्य श्लोकस्य वृत्तं लक्षणं च लिखत। (3)
- ग) “ छायेव ” इति पदं कस्मिन् गणे अन्तर्भवति। (1)

12. यथोचितं योजयत। (5)

क विभागः	ख विभागः
१. कर्मणैव हि संसिद्धिः।	- पार्वती।
२. शब्दाह्वयं ज्योतिः।	- स्वामिविवेकानन्दः।
३. हुतं च दत्तं च तथैव तिष्ठति।	- रत्नाकरः।
४. भावैकरसं मनः।	- पाणिनिः।
५. उत्तिष्ठत जाग्रत।	- कर्णः।

13. इष्टतमः श्लोकः क इति सकारणं लिखत। (7)

- १) सुसिताम्बर! वन्द्य! वृद्ध! भो!
बिसिनीतन्तुमरीचिकैशिक!
लसितस्मित! चारुचन्द्रिका -
भसितस्नात! मृगाङ्क! ते नमः ॥
- २) इह सायमुषस्सु चान्वहं
वयमाना शबलांशुकानि या।
छदतेऽम्बरवेशमतोरणं
प्रियसन्ध्ये! भवतीं नमामि ताम्॥

Answer Key

Sl No	Value Points	Split Score	Total
1 क	उचितलेखनम्।	6	6
1 ख	तत्र।	1	1
1 ग	वसिष्ठः।	1	1
2	उचितलेखनम्।	4	4
3	अइउण्, ऋलृक्, एओङ्, ऐऔच्।	4	4
4 क	समयक्रमः, दिनचर्यायाः अवबोधः, उचितलेखनम् च।	3 , 2, 2	7
4 ख	सार्धचतुर्वादने।	1	1
5 क	अकृत्वा, अगत्वा, भवितुम्।	1, 1, 1	3
5 ख	शत्रुसंहारं कृत्वा राजा भवितुमर्हति।	2	2
6	द्वित्रिवाक्यैः लेखनम् सन्दर्भलेखनञ्च।	4(2,2), 4(2,2)	8
7 क	अथ, न, नूनं, एवम्।	1, 1, 1,1	4
7 ख	पार्वती वदति। हरं पश्यति।	1,1	2
8 क	शमशानम्, शीघ्रम्, भीताः, गर्दभः।	1,1,1,1	4
8 ख	धर्मस्य त्वरिता गतिः।	2	2
8 ग	ते।	1	1
9	उचिताशयानुवादः।	6	6
10	लक्षणलेखनम्, विशदीकरणम् च।	3, 2	5
11 क	श्लोकलेखनम्।	3	3
11 ख	वसन्ततिलका, लक्षणलेखनम्, विशदीकरणम् च।	2,1	3
11 ग	तगणः।	1	1
12	रत्नाकरः, पर्णिनिः, कर्णः, पार्वती, स्वामिविवेकानन्दः।	1,1,1,1,1	5
13	श्लोकलेखनम्, कारणलेखनम्, समर्थनम् च।	3,2,2	7
	आहत्याङ्काः		80

SAMPLE QUESTION PAPER 2014 - 2015

HSE - I

PART-II SANSKRIT

Time : 2½ Hours

Maximum:80 Scores

Cool off time : 15 mts.

निर्देशाः - (1) सर्वे प्रश्नाः समाधेयाः। (2) प्रश्नान् प्रश्ननिर्देशान् च सावधानं पठित्वा उत्तरत।
(3) प्रश्नानां वाचनाय 15 निमेषाः कल्पिताः।

1. श्लोकं पठित्वा अधो दत्तानां प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत।

प्रारभ्यते न खलु विघ्नभयेन नीचैः

प्रारभ्य विघ्नविहता विरमन्ति मध्याः।

विघ्नैः पुनः पुनरपि प्रतिहन्यमानाः

प्रारब्धमुत्तमजना न परित्यजन्ति॥

क) के प्रारभ्य विघ्नविहताः विरमन्ति ?

(2)

ख) उत्तमजनाः कीदृशाः भवन्ति ?

(2)

ग) पदच्छेदं कुरुत। पुनरपि - + ।

(1)

2. क) निषादस्य कलत्रस्य च मिथः सम्भाषणं सम्भाव्य लिखत।

(6)

कलत्रम् - अद्य भवान् शीघ्रम् आगतः खलु।

निषादः - आम् अद्य अहं।

कलत्रम् - भोजनाय किमपि आनीतं वा।

निषादः - न मया। अतीव चिन्ताकुलोऽहम्।

कलत्रम् - कुतः ?

निषादः - कश्चन मुनिश्रेष्ठः मया दृष्टः।

कलत्रम् - अहो मुनिश्रेष्ठ इति।.....।

निषादः - पथिकानां धनापहरणं पापाय इति सः मां। भवत्याः अभिमते एतद्युक्तं वा?

कलत्रम् -।

ख) उदाहृतानुसारं वाक्यं परिवर्त्य लिखत। उदा - तत्र गत्वा वदतु। तत्र गत्वा वदति।

(1)

निषादः गच्छतु।।

3. रेखाङ्कितपदानां स्थाने समानार्थकपदानि कोष्ठकात् उद्धृत्य पूरयत।

(3)

स्वेन कृतस्य कर्मणः फलं स्वेनैव भोक्तव्यं नेतरैः इति भार्यादीनां प्रतिवचनं निशम्य निषादःनितरां खिन्नः अभवत्। (श्रुत्वा, प्रवृत्तेः, दुःखितः)

4. जनयित्रि! विलोकयाम्यहं
भवतीं मां दधतीं सुवत्सलाम्।
निजमञ्चभुवं समुज्ज्वला-
मुपयान्तीमनघे! वसुन्धरे ! ॥

क) श्लोकस्यास्य गद्यक्रमं पूरयत।

(4)

हे वसुन्धरे अनघे — अहं सुवत्सलाम् — भवतीं — दधतीं निजमञ्चभुवम् — विलोकयामि।

ख) संबोधनप्रथमायाः एकम् उदाहरणं लिखत। (विलोकयामि, अहम्, वसुन्धरे)

(1)

- 5 क) कथास्तम्भान् क्रमीकुरुत।

(4)

- चिन्ताकुलः सः गृहम् अगच्छत्।
- पुरा तक्षशिला नाम काचित् सर्वकलाशाला आसीत्।
- सः विद्यालाभार्थं तपश्चरितुं निर्णिनाय।
- सतीर्थ्यानां परिहासेन पाणिनिः अतीव दुःखितः अभवत्।

ख) कति माहेश्वरसूत्राणि सन्ति ? (दश, विंशतिः, चतुर्दश)

(1)

6. प्रदत्तामिमां सूचिकामनुसृत्य स्वदैनिकीमधिकृत्य टिप्पणीं लिखत।

(8)

सूचिकाः - सार्धचतुर्वादने उत्तिष्ठति। शौचाद्यनन्तरं पञ्चवादने — । — वादने विद्यालयं गच्छति। — । पश्चात् — वादने विद्यालयात् प्रत्यागच्छति। क्रीडानन्तरं — वादनपर्यन्तं पाठान् पठति। दशवादने शेते।

7. क) पञ्चभिः विषयैः आकृष्टस्य मनुष्यस्य अवस्था अतीव कष्टा - इत्याशयप्रतिपादकं श्लोकं चित्वा लिखत।

(3)

१) मस्तकन्यस्तभारादेः

दुःखमन्यैर्निवार्यते।

क्षुधादिकृतदुःखं तु

विना स्वेन न केनचित्॥

२) शब्दादिभिः पञ्चभिरेव पञ्च

पञ्चत्वमापुः स्वगुणेन बद्धाः।

कुरङ्गमातङ्गपतङ्गमीन-

भृङ्गाः नरः पञ्चभिरञ्चितः किम्?

ख) वेदान्ततत्त्वप्रचारकः कः ? (पाणिनिः, श्रीशङ्करः, भासः)

(1)

8. क) द्वौ रूपकसङ्केतौ अधिकृत्य लिखत। (6)

१) नेपथ्यम् २) आत्मगतम् ३) प्रकाशम्

ख) प्रदत्तसम्भाषणांशात् क्त्वान्तपदं चित्वा लिखत। (1)

शक्रः -“ गृहीत्वा गच्छामि ”। १) क्त्वान्तपदम् - ।

9 यथोचितं योजयत। (5)

(क) विभागः

(ख) विभागः

१. अष्टाध्यायी	-	श्रीशङ्करः
२. विवेकचूडामणिः	-	भासः
३. कर्णभारम्	-	पाणिनिः
४. कुमारसम्भवम्	-	विष्णुशर्मा
५. पञ्चतन्त्रम्	-	कालिदासः

10. उवाच चैनं परमार्थतो हरं
न वेत्ति नूनं यत एवमात्थ माम्।
अलोकसामान्यमचिन्त्यहेतुकं
द्विषन्ति मन्दाश्चरितं महात्मनाम्॥

(क) श्लोकेऽस्मिन् शिवम् इत्यर्थसूचकं पदं किम् ? (1)

(ख) मन्दाः केषां चरितं द्विषन्ति ? (2)

(ग) श्लोकस्य आशयं लिखत। (3)

11. पश्चात् गच्छन्तस्ते त्रयः कञ्चन जनपदं प्रापुः। ते सर्वे ग्रामीणैः पृथक् स्वगृहं नीतवन्तः। प्रथमः भोजनार्थं सूत्रिकामलभत। सः “दीर्घसूत्री विनश्यती”ति सूक्तिं विचिन्त्य भोजनमत्यजत्। द्वितीयाय अपूपः दत्तः। “ अतिविस्तारविस्तीर्णं तद्भवेन्न चिरायुषमि” इत्युक्त्वा भक्षणं विहाय गतः। तृतीयाय माषवटिकां भोजनाय अयच्छत्। सोऽपि “ छिद्रेष्वनर्थाः बहुलीभवन्ति ” इत्युक्त्वा अनश्नन् गतः।

(क) खण्डिकातः सूक्तीः उद्धृत्य लिखत। (6)

१. _____ । २. _____ । ३. _____ ।

(ख) ते सर्वे ग्रामीणैः कुत्र नीतवन्तः ? (1)

12. भाषान्तरीकरणं कुरुत । (6)

मानवेषु अन्तर्लीनायाः पूर्णतायाः परिस्फूर्तिरेव शिक्षा। धर्मस्तु तेषु अन्तर्निहितस्य दिव्यत्वस्य द्योतनमेव । शिक्षायाः धर्मस्य च विषये विघ्ननिवारणं मार्गदर्शनञ्च गुरोः नियोगः।
शिष्टानि मूल्यानि स्वयमेव छात्रान् उपयास्यन्ति।

13. उपमालङ्कारं सलक्षणं निरूपयत ।

(4)

14. १) नहि देहिनि शोभनं भवे-
च्वरितार्थे सति जीवितं पुनः।
सुतरां नटने समापिते
स च रङ्गाद्विरमेत् कुशीलवः॥
- २) विशिखा निशिता विरम्यतां
क्षतमेयात् स्तिमितं न मे मनः।
पुरतो भ्रम लोकचक्र! मां
त्यज सीतामिह तां हतामहो॥
- ३) प्रारभ्यते न खलु विघ्नभयेन नीचैः
प्रारभ्य विघ्नविहता विरमन्ति मध्याः।
विघ्नैः पुनः पुनरपि प्रतिहन्यमानाः
प्रारब्धमुत्तमजना न परित्यजन्ति॥

क) भिन्नवृत्तयुक्तं श्लोकम् लिखत । तस्य वृत्तस्य लक्षणं च लिखत ।

(7)

ख) सुतराम् इति पदं कस्मिन् गणे अन्तर्भवति । (मगणः, नगणः, सगणः)

(1)
